

İLKÖĞRETİMDE DERS ARAÇ-GEREÇLERİ KULLANIMI KONUSUNDA ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Metin Uçar*

Günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişmeler eğitim uygulamalarında bir takım yeni yaklaşımlar geliştirmeyi gerektirmektedir. Okullarda, dersliklerde, her çeşit öğrenme ortamında teknolojinin kullanımı giderek artmaktadır.

Genel olarak bir eğitim ortamının dört unsurdan meydana geldiğini söyleyebiliriz. Bunlar; öğretmen, öğrenci, iletişimin gerçekleştiği fiziksel ortam ve öğretilecek konunun içeriğidir. Öğretmen, öğrenci ve öğretilecek konu belirlendiğinde etkili ve verimli bir eğitim sağlamada içinde çeşitli araç ve gereçlerin de bulunduğu fiziksel ortam önem kazanmaktadır.

Bir eğitim programı üç aşamadan meydana gelir bunlar sırasıyla plânlama, yürütme ve değerlendirmedir. Eğitim teknolojisi, eğitimin yürütülmesine ilişkin süreçlerle ilgili olup, davranışları saptama, eğitim durumlarını belirleme ve yaşantıları kazandırma etkinlikleriyle ilgili olarak ortam düzenleme ya da çevreyi ayarlama etkinliklerini kapsamaktadır. Bu etkinlikler program geliştirmenin diğer iki aşamasında yer alan süreçlerle bütünlük içinde yürütülür.¹ Sistem yaklaşımına dayalı eğitim teknolojisi uygulaması, insangücü ve araç-gereçler de dahil olmak üzere bütün kaynakların daha etkili bir öğretim - öğrenme gerçekleştirecek şekilde düzenlenmesini, tüm bu öğelerin hedefler doğrultusunda bir bütünlük içinde ele alınması gerektiğini bir ilke olarak benimsemektedir.²

Öğretimi öğrenciler için ilginç hale getirmek, öğretmenin görevlerini kolaylaştırmak, birinci kaynaktan bilgi edinmeye olanak sağlamak, öğrenme

* Arş. Grv., AKÜ. Uşak Eğitim Fakültesi,

¹ Alkan, Cevat. **Eğitim Teknolojisi**. Ankara: Anı Yayıncılık, 1997, S.22.

² Hızal, Alişan. Eğitim Teknolojisinde Sistem Yaklaşımına Göre Ortam Düzenleme, **A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. 1, 1983. S.281-282

kaynaklarını çoğaltabilmek, öğrencilerin gereksinimlerine uygun öğrenme ortamları yaratarak öğrencilere vatandaşlık sorumluluğu kazandırmak, belirli mesleklere yatkınlıklarını sağlama ve üst öğrenim kurumları için hazırlayabilme amaçlarına ulaşabilmek için; ilköğretim sistemimizde ve ilköğretim okullarımızda çağdaş eğitim teknolojisi açısından belirli önlemlerin alınması gerekmektedir. Günümüzde verimli eğitimin çağdaş eğitim teknolojisi anlayışına dayalı uygulamalarla gerçekleştirilebileceği uluslararası düzeyde kabul edilmiştir. Bu anlayışa dayalı uygulamaların ön koşulu ise öğretmen ve eğitim yöneticilerinin eğitim teknolojisi konusunda yetişmiş olmalarıdır. Ülkemizde ilköğretim kurumlarında görev yapan yönetici ve öğretmenler bu koşul açısından incelendiğinde bunların tamamına yakınının, değil çağdaş eğitim teknolojisi, sınırlı anlamda eğitim teknolojisi anlayışından dahi yoksun olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bunu öğretmenlerimizi suçlamak için söylemiyoruz. Öğretmen yetiştiren kurumlarımızda çağdaş eğitim teknolojisi formasyonu kazandıracak dersler yeterli biçimde okutulmamış gerekli ortamlar sağlanamamıştır.¹

Eğitim, bugünkü uygulamalarıyla, büyük ölçüde geleneğe bağlı ve ilkel bir teknolojik uygulama içerisinde. Öğretme - öğrenme süreçlerinde yönetim ve ölçme-değerlendirmede insan unsuruna dönük, emek yoğun bir yöntem uygulamaktadır. Öğretmenin işlevi bilgi aktarmayla, öğrenme ortamı ders kitabıyla sınırlıdır. Son zamanlarda geliştirilmeye çalışılan görsel-işitsel araçlar ise esasta bir değişiklik getirmemiş sadece geleneksel uygulamaları takviye eden "beşinci tekerlek" durumunda kalmıştır. Oysa öğretme - öğrenme süreçlerinde gereksinim duyulan temel değişiklik, öğrenci ile uyarıcıyı doğrudan etkileşim durumuna getirecek ve öğretmeni bu etkileşimi düzenleyen ve yöneten bir rehber olarak görevlendirecek bir sistem geliştirmektir.²

Öğretim, en yeni eğitim teknolojisine ve maksada uygun araç ve gereçlere dayandırılmalıdır. Öğretim mümkün olduğunca "interactive" esaslı olmalı, tek yönlü ve pasif olmamalı, öğrenciyi de aktif şekilde devreye sokmalıdır; öğrenenle (bu öğretmen de olabilir, kitap veya bilgisayar da olabilir) öğrenenin karşılıklı "alışverişi" şeklinde yürütülmelidir. İnsan beyninin algılama mekanizmasının sırrını yavaş yavaş keşfeden psikologlar, 1964'den beri eğitime yeni kolaylıklar getirdiler. Böylelikle sorularla

¹ Hızal, A. İ. Öğretim Uygulamalarında Eğitim Teknolojisinden Yararlanma Olanakları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1-2, 1992.S.11-17

² Alkan, C. a.g.e.s.10

programlı öğrenim, çok araçlı ve bilgisayarlı öğrenim, çift öğretmenli sınıflar, keşif yoluyla eğitim gibi büyük hamleler Batı dünyasına ve Japonya'ya hızlı adımlar attırırken, bizde bunlar ya hiç fark edilmemiş ya da ihmal edilmiştir.¹ Eğitimciler daha çok öğrenciye, daha az zamanda, daha fazla bilgi öğretme olanağı sağlamak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle öğrenimin daha verimli olmasını sağlayacak yeni eğitsel teknik ve yöntemlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Öğrenci ve öğretmenlerin gereksinim duydukları bilgileri kendi kendilerine arayıp bulma ve kullanma yeteneği geliştirmeleri zorunlu olmaktadır. Bu konuda daha iyi ve daha çabuk öğrenme-öğretme sağlamak için araç ve gereçlerin, yöntemlerin sürekli olarak araştırılıp geliştirilmesi gerekmektedir. Konuya çağdaş gereksinimler açısından bakıldığında, karşılanamayan eğitim talepleri, kalabalık sınıflar, tesis, araç-gereç ve öğretmen yetersizliği, sosyal adalet ve olanak eşitliği yönünden dengesiz dağılım, bireysel farklılıkların karşılanamaması, varolan kaynakların gereği gibi değerlendirilememesi gibi konular varolan eğitim uygulamalarının başlıca dar boğazını oluşturmakta ve eğitimciler için sosyal, siyasal, ekonomik ve eğitsel nitelikte bir takım sorunlar yaratmakta olduğu görülmektedir.² Ülkeler, teknolojiadaki gelişmelere koşut olarak ortaya çıkan araç-gereçleri, ekonomik olanakları ölçüsünde, okullara sağlamaya çalışmışlar, doğal olarak öğretim - öğrenme etkinliklerinde büyük verim artışı beklentisine girmişlerdir. Ancak, yapılan değerlendirmelerde okullara araç-gereç için yapılan bunca yatırıma karşın öğretim - öğrenme etkinliklerinde önemli artışlar gerçekleşmediği ortaya çıkmıştır. Verim düşüklüğünün nedenleri araştırıldığında; araç-gereçlerin bunları kullanma bilgi ve becerisine sahip olmayan öğretmen ve eğitimcilerce ya çok az kullanıldıkları veya zaman zaman, ciddi bir plânlama yapılmadan, birbirinden kopuk, gelişigüzel biçimde öğretim - öğrenme etkinliklerinde kullanıldıkları ortaya çıkmıştır.³

Teknolojiadaki gelişmeler özellikle de bilgisayar teknolojisindeki son gelişmelerle öğretmenin eğitim sistemindeki yeri tartışma konusu yapılmaktadır. Ancak şurası da bir gerçektir ki, teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin hiçbir araç ya da makina insanın yerini alamayacaktır. Eğitim ortamında bir öğretmenin yerini bir bilgisayarın ya da robotun alması da henüz olası görülüyor. Şu anda eğitimde kullanılan teknolojik araçlar

¹ Türkkan, Reha Oğuz. 21. Yüzyıla Göre Eğitim. *Yeni Türkiye Dergisi*. 7, 1996, 53-62

² Alkan, C. a.g.e.s.5-8

³ Hızal, Alişan. Çağdaş Eğitim Teknolojisinden Ne Anlaşılmalıdır. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2, 1990, S.1-17

öğretmene yardımcı olan araçlardır. Bilgi patlamasının olduğu, iletişim teknolojisinin hızla geliştiği ortamda öğretmenin de rolü değişmekte, öğrenciye bilgi aktaran değil, onlara bilgiye nasıl ulaşılacağını öğreten, öğrencilerine rehberlik eden ve onlara daha çok "öğrenmeyi öğrenmesini öğreten" bir öğretmen olması gerekmektedir.¹

Belirli bir öğrenme durumunda nasıl öğretme gerektiği konusunda karar verirken: 1) Öğrenme ile ilgili gerçekler, 2) Eğitim değerleri, 3) Eğitim ilkeleri, 4) Öğretmen ve öğrenci değişkenleri ve 5) Pratik gerçekler (olanaklar) gibi etmenlerin dikkate alınması gerekir. Etken bir öğretme süreci için öğrenme kuramları gerekli olmakla beraber yeterli değildir. İdeal bir öğretme kuramı, öğretmenin hangi koşullar altında nasıl davranacağını, neden belirli biçimde davranması gerektiğini, davranışlarının öğrenci üzerindeki etkisinin ne olduğunu belirtmelidir. Öğretme kuramı "eğitsel bir ortamda (sınıf) belirli değişkenlerin öğrencinin öğrenmesine nasıl etki edeceğini bir dereceye kadar tahmin ve kontrol etmeye olanak veren, tekrarlanabilen araştırmalara dayalı olarak geliştirilmiş bir seri kavramlar ve genellemeler bütünüdür" biçiminde ifade edilebilir. Bugün sadece eğitim olanaklarını genişletmek ve eğitim bütçesini artırmakla, eğitimin daha kaliteli duruma getiremeyeceği anlaşılmaya başlanmış bulunmaktadır. Kuramsal bilgileri ve bilimsel ilkeleri sosyal çevrede ortaya çıkan eğitim sorunlarının çözümüne etkili biçimde uygulamak; uygulama süreçleri geliştirmek ve bunları gerektiğinde tekrarlamak eğitim teknolojisinde temel işlev olarak esas alınmalıdır. Eğitim yaşantılarının meydana geldiği çevreyi başarılı biçimde kontrol etmek eğitim teknolojisinin ana hedefi olmalıdır.²

Eğitim ortamları sisteminde hangi ortamlar seçilecektir? Bunları hangi öğrenme biçimleri ve hangi tür öğrenme ile bütünleştirmek gerekecektir? Ortamlardan yararlanma koşulları nelerdir? Öğretmen hangi görevleri yerine getirecektir? gibi sorulara olumlu ve geçerli çözümler getirmek gereklidir. Tüm bu öğeler işlevsel olarak birbirine çok iyi uyulanmalıdır.³

Yapılan araştırmaların sonuçlarına göre her öğrencinin daha iyi öğrenebildiği öğretim yöntem ve/veya yöntemleri vardır. Bu sonuçlar eğitimi daha fazla bireyselleştirmeye, değişik kaynaklardan değişik öğretim

¹ Demirel, Özcan. Eğitimde yeni arayışlar. *Yeni Türkiye Dergisi*. 7,1996.S.47-52

² Alkan, C. a.g.e.s.63-71

³ Hızal, A. a.g.e.m.281-282

yöntemleri ile öğrenmeyi gerçekleştirmeye sevk etmiştir. Böylece öğrenciler kendi öğrenme hızlarında ilerleyebilirler.¹

Her derse, konuya ve okul düzeyine göre farklı yöntemler olabileceği gibi; bazı öğrencilerin bazı yöntemlerle daha iyi öğrendiği, bazı öğretmenlerin bazı yöntemleri daha iyi kullandığı da bilinmektedir. Ancak gene de öğretim yönteminin bir sihirli formül olmadığı bilinmelidir. Öğretmen ders yaparken konuya ve duruma en uygun yöntemi seçmeye çalışacaktır; öğrenci de kendi kendine çalışırken öğrenebileceği en uygun yöntemi seçebilmelidir. Son yıllardaki bazı gelişmeler, hem öğretim ilkelerinde hem de öğretim yöntemlerindeki gelişmeler ve okulda okutulacak derslerin değişmesi, öğrenci merkezli yöntemlerin geliştirilmesine neden olmuştur. Aynı şekilde eğitim teknolojisinde, ders araç ve gereçlerindeki değişmeler, bilgisayarın eğitim kurumlarına giderek daha etken olarak girmesi de öğretim ilke ve yöntemlerinde bir dizi değişmelere neden olabilecektir. İyi bir yöntem, emek ve zamandan tasarruf sağlamalı; öğrencinin kişiliğine, gelişimine ve mantığa uygun olmalı; tekdüze olmamalı; öğrenciyi aktif hale getirmeli, motive etmeli, ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilmeli, bireysel farklılıkları dikkate almalıdır. Hem öğretmen öğretirken hem de öğrenci öğrenirken ekonomik ve pratik yöntem ve teknikler bulmalı ve hattâ konuya ve seviyeye uygun olarak kendi tekniklerini geliştirmelidirler.²

Eğitimin bilim olarak gelişimi temelde psikoloji bilimine dayanmaktadır. Öğrenme kuramları, her ne kadar eğitim uygulamalarına belli formüller temin edemese de eğitim teknolojisine temel oluşturur.³ Öğrenme kuramlarından davranışçı yaklaşıma göre öğrenme sürecinde öğrencinin kendi yaptıkları önemlidir. Öğrenci faal olmalıdır ve kendisi yaparak öğrenir. Biliş kuramına göre öğrenme, öğretmenin yaptıklarından çok, öğrencinin kendi yaptıklarıyla oluşur, bu nedenle öğrenmede öğrencinin aktif katılımı ve katkısı gerekir. Ayrıca biliş kuramı öğrenme ortamını oluşturan dış koşulların; öğrenilecek davranışın özelliğine ve öğrenenin iç koşullarına göre düzenlenmesi gerektiğini öngörmektedir. Bugün öğrencinin

¹ Rıza, Enver Tahir. **Eğitimde Araç - Gereçler Teknolojisi**. İzmir: Göksu Ofset. 1991.S.24

² Ergün, M. ve Özdaş, A. **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. İstanbul: Kaya Matbaacılık. 1997.s.2-3

³ Alkan, C. a.g.e.s.60-61

bilgiyi yalnızca tekrarlamaması, sorgulaması ve kendi bilgisini kendisi yeniden inşa etmesi gerektiği anlaşılmıştır.

Öğretme - öğrenme yardımcıları uygun biçimde kullanıldığında, eğitimi somutlaştırmak ve bu yolla soyut kavramları oluşturmak kolaylaştırılabilir. Böylece geliştirilen kavramlar ve genellemeler gerekli biçimde organize edilerek yeni somut yaşantılar düzenleme olanağı sağlarlar. Tutarlı, akıllı soyutlamalar zengin, anlamlı somut yaşantılar olmadan geliştirilemez. Bütün anlamların, düşünmenin ve tutum oluşturmanın temelinde gerçek yaşantı vardır. Gittikçe karmaşıklaşan dünyamızda öğrenciler çevrelerini çok iyi tanımak ihtiyacındadırlar. Karmaşık dünyada öğrencinin birinci elden gerçek yaşantı kazanması güçleştikçe öğretmenin sorunu da karmaşıklaşmaktadır. Bu sorun uygun ortamlar sağlamakla çözümlenebilir.¹

Öğretim için seçilen ortam, öğretimin kalitesini doğrudan doğruya etkiler, çünkü bazı konular en iyi sınıf ortamında, bazıları laboratuvar ortamında ve bazıları da bireysel çalışma materyalleriyle öğrenilir.² Ergün'ün Bloom'a dayanarak belirttiğine göre son yıllarda büyük sınıf - küçük sınıf, televizyonla öğretim, görsel-işitsel araçlar, konferans, tartışma, gösteri, grup çalışması, programlı ders, otoriter ve antiotoriter öğretim metotlarının bilgi ve beceri kazandırmada hemen hemen eşit oranda etkinliğe sahip olmaktadır. Okulda ders araçlarının olup olmaması öğretim yönteminin seçimini etkiler. Bilgisayar, tepegöz, slayt projeksiyon, epidiaskop, laboratuvar, TV-video, iyi bir kütüphane gibi bir öğretim için çok gerekli olan dersin esas araç-gereçlerinin veya yardımcı âletlerin olup olmaması dersteki yöntem seçimini etkiler.³

Öğrenmeyle ilgili olarak yapılan araştırmalar gözönünde bulundurularak eğitim araç ve gereçleri aşağıdaki gibi tasarlanmaktadır.

1) Tüm eğitim araçları öğrenciyi, derse katılımı için cesaretlendirecek biçimde tasarlanmaktadır.

2) Çoğu eğitim araçları sınıftaki öğrencileri gerçek hayata yaklaştırır ya da gerçek hayati sınıfa getirir.

¹ Alkan, C. a.g.e.s.123-124

² Yalın, Halil İbrahim. **Eğitim Teknolojisi Öğretim Tasarımı**. Ankara : Pegem. 1997.S.84

³ Ergün, M. a.g.e.s.40

3) Resimler, filmler ve öteki tüm eğitim araçları sözcüklerle yapılan anlatımların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur.

4) Televizyon programları, filmler, işitsel bantlar, öğrencinin izleyebileceği ve anlayabileceği ölçüde küçük adımlarla, bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa doğru olacak biçimde hazırlanmalıdır.

5) İşitsel bantlar, programlı öğretim materyalleri vb.. öğretimi bireyselleştirmek için kullanılır, böylece her öğrenci kendisine en uygun olanını seçip kendi başına ve kendi hızında çalışabilir.

6) Dil laboratuvarlarında ve bilgisayarlarda kullanılmak üzere geliştirilmiş bazı alıştırmalarda, sunulan bir maddeyi öğrenci cevapladıktan hemen sonra doğru cevap verilmektedir.

7) Eğitim araçları, öğrencinin, öğrenme ortamında, birden çok duyu organını işe koşmasına yol açmaktadır.¹

Eğitim teknolojisi; davranış bilimlerinin öğrenme ve iletişim alanındaki araştırma verilerine dayalı olarak insan gücünü, eğitim araç ve yöntemlerini akılcıca ve ustaca kullanıp, sonuçları değerlendirerek öğrencileri, eğitim hedeflerine ulaştırma yollarını inceleyen bilim dalıdır.² Eğitim teknolojisinin öğeleri; öğretim hedefleri, öğrenciler, insangücü, öğretim yöntem ve teknikleri, eğitim ortamı, davranış bilimlerinin öğrenme ve iletişimle ilgili verileri, öğrenme durumları ve değerlendirmedir. Bu öğelerden eğitim ortamı; eğitimin meydana geldiği çevre olup öğretme - öğrenme süreçlerinde önemli bir yere sahiptir. Eğitim ortamının içinde her türlü araç, zenginlik ve çeşitlilik sağlamaktır. Eğitim ortamını oluşturan öğelerin niteliği ile öğrencilere kazandırılmaya çalışılan davranışların niteliği arasında doğrusal bir ilişki görülmektedir.

İlköğretim kademesi diğer eğitim kademeleri ile karşılaştırıldığında, eğitim teknolojisine dayalı uygulamaların yoğun olması gereken bir eğitim kademesidir. Çünkü bu kademedeki öğrenciler gelişim düzeyleri bakımından daha somut öğrenme yaşantıları istemektedirler. Bu yaşantılar ise, çok

¹ Ergin, Akif. **Öğretim Teknolojisi İletişim**. Ankara: Pegem. 1995. s.103

² Çilenti, Kâmuran. **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**. Ankara: Yargıcı Matbaası 1995.S.29

ortamlı, çok araç-gereçli öğretim - öğrenme uygulamalarına yer verilmesini gerektirmektedir.¹

Çocukta zihin gelişimi somuttan soyuta doğrudur. İnsan her zaman somut olarak gördüğü, algıladığı şeyleri, onların soyut kavramlarla anlatılmasından daha kolay öğrenir. Bu nedenle öğrenci mümkünse ders konusu olan eşya ve nesnelere doğrudan karşı karşıya getirilmeli; bu mümkün olmadığı zaman o nesne veya olayın modeli, fotoğrafı veya başka bir simgesi gösterilmelidir. Özellikle ilkökul öğrencilerinde, gözle görüp eliyle tuttuğu gerçek eşyalar daha anlamlıdır. Bu sebeple öğretimde öğrencilere öncelikle somut şeyler öğretilmeli, daha sonra soyuta ulaşılmalıdır. Soyut konuların öğretiminde somut konulardan faydalanılmalıdır. Görsel-işitsel araçlar ve özellikle bilgisayar teknolojisindeki son gelişmeler, bu ilkenin öğretimin her seviye ve her ders konusunda uygulanmasını büyük ölçüde kolaylaştırmıştır.²

Okulda eğitim araçlarından yararlanmada en önemli sorumluluk öğretmene düşmektedir. Çünkü öğretimin plânlanması, sürdürülmesi ve değerlendirilmesi görevi-nin bir gereği olarak amaçlara ulaşmayı sağlayacak eğitim araçlarını seçmek, bunları yerinde ve etkili kullanmak, öğretmenden beklenmektedir. Öğretmenin kendisinden beklenen bu işlevleri yerine getirebilmesi için gerek hizmet öncesi gerekse hizmetiçi eğitim yoluyla yeterli davranışları kazanmış olması gerekir. Eğitim araçlarını amaçlara uygun olarak seçebilmenin temel koşullarından birisi araçların nitelikleri, yarar ve sınırlılıkları konusunda yeterli bilgiye sahip olmaktır. Bunun yanı sıra iyi bir seçim öğretmenin öğretim yaptığı grubun ve öğretim ortamının niteliklerini de iyi tanıyor olmasını gerektirir.³

Bir öğretmen ihtiyaç duyduğu eğitim araçlarını çevresindeki çok çeşitli kaynaklardan sağlayabilir. Bu kaynaklar; kendi okulu ve diğer okullar, İl Eğitim Araçları Merkezi, öğrencilerin evlerinde bulunan ve okula getirebilecekleri çeşitli materyaller, öğrencilerin çeşitli mesleklerde çalışan ebeveynleri, müzeler, çevrede bulunan çeşitli bahçeler, çevredeki çeşitli kamu ve özel kurum ve kuruluşlardan temin edilebilecek materyaller olabilir. Bunlardan başka piyasada satılan materyaller vardır. Bunlar da

¹ Hızal, A. a.g.m.s.15

² Ergün, M. a.d.e.s.7

³ Kayhan, Ülker ve Gülçin Eroğlu. **Eğitim Ortamlarının İncelenmesi**. Ankara: Ders Notu. 1997. S.65-67

olanaklar ölçüsünde satın alınmak suretiyle edinilebilir ya da okula kazandırılabilir. Bütün bu kaynaklardan yararlanmak elbette öğretmenin becerikliliğine, dinamizmine ve araçlara ilişkin tutumlarına bağlıdır. Ayrıca öğretmen kendisi de derslerinde kullanmak üzere araç-gereç yapabilir.

Öğretme - öğrenme sürecinde etkili bir iletişimin kurulması için, öğretmenin hedef davranışlara öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine uygun eğitim araç ve gereçleriyle tekniklerini işe koşması gerekir.¹ Öğretmen eğitim teknolojisi alanında ne kadar iyi yetişmiş olursa, eğitim durumları için araç seçmede ve onları sağlayabilmede o kadar başarılı olur.²

Araç seçiminde şu sorular önemlidir. Seçilen araç kazandırılması öngörülen hedef davranışı oluşturabilecek nitelikte mi? Kendi içerisinde uygun bir sırayı izliyor mu? Hangi özellikteki öğrencilerle kullanılarak geliştirildiği ve denendiği rapor ediliyor mu? Etkililiği iddialarını destekleyen veriler var mı? Öğrencilerin özelliklerini belirtiyor mu? Daha iyi kullanılmasına yardımcı olacak ve gerekli öğretmen yeterliliklerini belirten yazılı bir rehberi var mı? İncelenen konuya anlamlı bir katkıda bulunabilir mi? İnsan ilişkilerini geliştirmede etkisi olabilir mi? Fiziksel durumu yeterli mi? Taşınabilir mi? Başka yardımcı personel gerektirmeden kullanılabilir mi? Seçilip kullanılması için harcanacak zaman, çaba ve paraya değer mi?³ Her ortamın kendine göre artıları ve eksileri vardır. Eğitim teknolojisi bunlardan gerektiği biçimde yararlanmalıdır. Bunun için öğretmenlerin çevresel imkânları değerlendirme durumlarını da gözönünde bulundurarak görüşlerini değerlendirmek yararlı olacaktır.

Öğretmen görevini yapabilmek için dersiyle ilgili özel amaçların her davranışı için, öğrencilerin özelliklerine uygun araç ve yöntemlerin, öğrenme ve iletişim ilkelerine dayalı olarak bir araya getirildiği iletişim durumları (ya da öğretme durumları) tasarlamak ve uygulamak zorundadırlar. Her öğretmenin her davranış için tasarlamak zorunda olduğu bu öğrenme durumları aslında birer hipotezdir. Bu hipotezlerin doğru kurulmuş olup olmadığı bunların uygulanması sonucunda öğrencilerde istenen davranışların oluşup oluşmadığına bakılarak anlaşılacaktır. İşte öğretmenliğin sanat tarafı buradadır. Yani öğretmen öğretme durumlarını saptama işinde

¹ Sönmez, V. **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı**. Ankara: Olgaç Matbaası. 1986. S.196.

² Çilenti, K. a.g.e.s.124

³ Ergin, A. a.g.e.s.133

bir bilim adamı gibi çalışmak zorundadır. Bilim adamı saptadığı problemler için nasıl bütün yeteneklerini, duygu, sezgi, bilgi ve becerilerini kullanarak, bir sanatkar gibi dikkatle çalışarak hipotezler kuruyor ve onların doğruluğunu test ediyorsa, öğretmen de bütün yeteneklerini duygu, sezgi, bilgi ve becerilerini kullanarak önceden belirlenmiş olan davranışları nasıl kazanılabileceğiyle ilgili öğretme durumlarını birer sanat eseri gibi, hipotez olarak tasarlamak sonra da uygulayarak doğru olup olmadığını görmek zorundadır. Öğretme durumları uygulandıktan sonra, öğrencilerin hedeflenen davranışları kazanma derecesi, öğretmenin öğretme durumlarıyla ilgili hipotezleri kurma sanatındaki ustalığının derecesini gösterecektir.¹

Sınıf içinde eğitim araç - gereçlerini kullanan öğretmen öğrencilerin aynı zamanda neyi, nasıl ve ne derecede öğrendiklerini görme ve değerlendirme olanağına sahiptir. Böylece öğretmen daha sonra yapacağı ders ve etkinlikleri daha etkili ve verimli bir biçimde düzenleyebilir. Hedefler doğrultusunda eğitim durumlarını tasarlayıp düzenleyen bu arada eğitim araç-gereçlerini birinci derecede kullanan öğretmenlerin araç-gereç kullanımı ile ilgili görüşlerini bilmek önemlidir.

Araçlı eğitim; uygun zamanda, uygun yerde, uygun yöntemle ve uygun sürede yapılmalıdır. Yerinde ve etkili kullanılmayan bir araç, teknolojinin en son ürünü olsa bile kendisinden beklenen yararı sağlayamayacağı gibi dersin niteliğini düşürebilir ve zamanın boşa harcanmasına neden olabilir. Araç seçiminde söz konusu aracın amaca ve konuya uygun olması, sağlanabilirliği ve kullanma kolaylığı, öğrenci düzeyine uygunluğu ve fiziksel koşulların uygunluğu gibi konuların göz önünde bulundurulması gerekir. Araç seçiminde ve kullanımında diğer bir konu, seçilen aracın mümkün mertebe öğrenme aracı olarak kullanılmasıdır. Bilindiği gibi bir aracı sadece öğretmen kullanırsa bu araç öğretme aracı, öğrenci kullanırsa öğrenme aracı olur. Seçilen aracın öğrenme aracı olması, öğretimi bireyselleştirdiği gibi etkili bir öğretim sağlar.

Öğretmenler eğitimin ve eğitim teknolojisinin uygulayıcılarıdır. Günümüzde bilgi teknolojilerinde ve eğitim teknolojisinde meydana gelen büyük ilerleme ve gelişmelere rağmen öğretmenin önemi değişmemiştir.

¹ Çilenti, Kâmuran. ve Durmuş Ali Özçelik. Eğitim Araçlarındaki Gelişmelerin Ülkemizdeki Eğitim Teknolojisine Etkileri. İzmir 1. Eğitim Kongresi Bildirileri. 1991, S.59-61, 160-165

İlköğretimde öğretmen, eğitimin niteliği konusunda en belirleyici unsurdur. Öğretmenler araç-gereçlerle sağlanan yaşantılar esnasında öğrencilerin tepkilerini izleme ve buna göre eğitimi yönlendirme olanağına sahiptir. Öğretmen her dersin veya her öğretim biriminin sonunda öngörülen hedeflere ne derece ulaştığını, hazırladığı ölçme araçlarıyla ölçer ve sonuçları değerlendirir. Yani öğretmen araç-gereç kullanmanın öğrenci başarısı üzerinde nasıl etkiler yaptığını görebilir. Bu anlamda öğretmen kullanılan yöntem, araç ve gereçlerin etkililiğini ve verimliliğini değerlendirme olanağına sahiptir. İlköğretim kademesi diğer eğitim kademelerine göre eğitim teknolojisine dayalı uygulamaların yoğun olması gereken bir eğitim kademesidir. İlköğretim Öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri arasındaki ilişkileri, farkları, ortak olan ve olmayan yönleri araştırmak yararlı olacaktır.

Bu kapsamda ilköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin eğitimde araç-gereç kullanımı hakkındaki görüşleri arasında fark olup olmadığını ve eğitim araçlarına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Uşak Merkez İlköğretim Okullarında görev yapan Fen Bilgisi, Türkçe, Sosyal Bilgiler (Tarih, Coğrafya) ve Sınıf Öğretmenlerini içine alan bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları şunlardır:

1. İlköğretim Fen Bilgisi, Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri eğitimde araç-gereç kullanımının önemini bilmektedirler.
2. İlkokul ve İlköğretim Okullarında bulunma oranı yüksek olan televizyon ve videoyu, İlkokul Öğretmenleri İlköğretim Okulu Öğretmenlerinden daha fazla kullanmaktadırlar. Sınıf Öğretmenleri, derslerinde videoyu diğer branşlardaki öğretmenlerden daha çok kullanmaktadırlar.
3. İlkokullarda görev yapan öğretmenler, derslerinin bilgisayar aracılığıyla işlenmesine İlköğretim Okullarında görev yapan öğretmenlerden daha olumlu bakmaktadırlar.
4. Öğretmenlerin hizmetiçi eğitim kursuna gitmiş olmalarının kendilerinin ders araç ve gereçleri geliştirmelerine katkısı olmamıştır.
5. Geçmişte "Eğitim Teknolojisi" dersini almış olan öğretmenlerin araç-gereç kullanımına ilişkin tutumları, bu dersi almamış olanlardan daha olumludur.

6. Öğretmenlerin genel olarak bilgisayara karşı tutumları olumludur. Ancak Sınıf Öğretmenlerinin derslerinin bilgisayar aracılığıyla işlenmesine ilişkin tutumları diğer branşlardaki öğretmenlerden daha olumludur.
7. Fen Bilgisi Öğretmenleri, Fen Laboratuvarında Sınıf Öğretmenlerinden daha fazla ders yapmaktadırlar.
8. İlkokullarda görev yapan Sınıf Öğretmenleri derslerinde videoyu İlköğretim Okullarında görev yapan öğretmenlerden daha fazla kullanmaktadırlar.
9. İlköğretim Öğretmenleri daha etkili bir eğitim için ders araç-gereçlerini ne kadar sıklıkla kullanmak gerektiği konusunda farklı görüşlere sahiptirler. Fen Bilgisi Öğretmenleri ders araç-gereçlerini sürekli, Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ise arada bir kullanmanın daha etkili bir eğitim sağlayacağı görüşündedirler.
10. İlkokul ve İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin eğitim araç ve gereçlerine yönelik değerlendirmeleri genel olarak olumludur.
11. İlkokul ve İlköğretim Okulu Öğretmenleri, okullarda el altında mevcut veya kolaylıkla ulaşabilecekleri ders araç-gereçlerini bilmelerine rağmen, kullanmamaktadırlar. Yine bu kapsamda, İl Eğitim Araçları Merkezi'nden yararlanılmamaktadır.
12. İlköğretim Okullarında bilgisayar destekli öğretim yapılmamaktadır. Bilgisayarı kullanma öğretimi de çok yetersiz düzeydedir.
13. İlkokul ve İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin kendileri ders araç-gereçleri geliştirip kullanmamaktadırlar.
14. İlköğretim Öğretmenlerinin okullarında bulunan Fen Laboratuvarlarını kullanma düzeyi düşüktür.
15. Fen Bilgisi ve Sınıf Öğretmenleri, Fen Bilgisi deneylerinin nasıl yapılması gerektiği konusunda değişik görüşlere sahiptirler.

İlköğretim Öğretmenlerinin eğitimde araç-gereç kullanımı konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırmanın, bulgularından yararlanarak bazı öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler şöyle sıralanabilir:

1. İlkokul ve İlköğretim Okullarında video ile ders yapma imkânları geliştirilmelidir. Bu kapsamda televizyon ve video sayısı artırılmalı ve bunların etkin bir biçimde kullanılabileceği ortam yaratılmalıdır. Ayrıca her okul, çeşitli derslerle ilgili Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı veya piyasadan olmak üzere bir video kaset repertuarı oluşturmalıdır.
2. İlköğretim Okullarımızda bulunma oranı çok düşük olan video kameranın imkânlar ölçüsünde okullara kazandırılmasına çalışılmalıdır. Bu araç vasıtasıyla öğrencilere zengin yaşantılar sağlanabilir.
3. Milli Eğitim Bakanlığının düzenlediği eğitim araçları ile ilgili hizmetiçi eğitim kursları yeniden gözden geçirilmelidir. Bu kurslarda öğretmenlerin yaratıcı güçlerini kullanarak kendilerinin geliştirip kullanabileceği birtakım araç-gereçlerin yapımı ile ilgili konular işlenmelidir.
4. Milli Eğitim Bakanlığı ve Üniversiteler işbirliği yaparak öğretmenler için günümüzün ihtiyaçlarını karşılayacak, çağdaş eğitim teknolojisine uygun konuları içeren hizmetiçi eğitim kursları düzenlenmelidir. Bu bağlamda öğretmenlerin bilgisayara karşı olumlu tutumları da değerlendirilerek kurslarda bilgisayarla iletişim teknolojileri konularına yer verilmelidir.
5. İlkokul ve İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin okullarında bulunan Fen Laboratuvarlarını kullanma düzeylerinin düşük olmasının sebepleri araştırılmalıdır. Bu okullardaki Fen Laboratuvarları, araç-gereç ve donanım bakımından yeterli duruma getirilmelidir. Ayrıca mevcut araç-gereçler demode olmuş ise günümüzün ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde yenilenmelidir.
6. İlkokul ve İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin, okullarda el altında mevcut veya kolaylıkla ulaşabilecekleri ders araç-gereçlerini bilmelerine rağmen neden kullanmadıkları araştırılmalıdır. Bu bağlamda İl Eğitim Araçları Merkezlerinin organizasyonu ve çalışma biçimi yeniden düzenlenmeli, gerekiyorsa kadro ve donanımları geliştirilmelidir.
7. İlköğretim Okullarında öğrencilere verilen bilgisayar kullanma öğretimi fiziksel donanım (özellikle bilgisayar sayısı ve bilgisayar laboratuvarı) ve öğretmen sayısı bakımından yeterli duruma getirilmelidir.